

technological and non-scientific knowledge is determined by the specific conditions for creating an innovative product.

Key-words: *innovation, sources of innovation, knowledge, knowledge convergence, science, technology, knowledge society.*

УДК 141

Р.І. Олексенко, Г.В. Ортіна

Таврійський державний
агротехнологічний університет

ЗАРОДЖЕННЯ ТА РОЗВИТОК ФІЛОСОФІЇ РИНКОВИХ ВІДНОСИН НА ТЕРИТОРІЇ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ: ДО ІСТОРІЇ ПРОБЛЕМИ

У статті проаналізовано історичні закономірності й особливості становлення філософії ринкових відносин на території сучасної України. Зокрема, досліджено історію розвитку українського суспільства - філософію господарства Київської Русі та Козацької держави. Виявлено причини знищення ринкових підвалин економічного життя народу та утвердження командно-адміністративної економіки.

Структурні зміни які відбуваються в національній економіці не дають суттєвих результатів. Національна валюта девальвує у порівнянні з світовими валютами. Економіка країни потребує оздоровлення та ефективних реформ.

Ключові слова: *філософія ринкових відносин, держава, суспільство, ремесло, господарство, ринкова економіка.*

Постановка проблеми. Сьогодні вкрай необхідно дослідити та пояснити процеси становлення філософії ринкових відносин на території сучасної України. Дослідити історіософський аспект розвитку ринкового господарства, виявити протиріччя та шляхи можливостей виходу із кризи. Це і викликало інтерес до даного наукове дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Історико-економічні, політичні, економіко-правові, та інші аспекти становлення ринкових відносин на території сучасної України достатньо виразно проявляються у працях сучасних українських вчених, серед вітчизняних варто відзначити таких: В. Андрущенко, В. Вашкевич, В. Воронкова, В.Кремень, Е. Лібанова, В.Ткаченко, О. Ситник, З. Самчук, В. Смолій, А. Чабан, А. Чухно та інші.

Метою дослідження виступає аналіз та протиріччя становлення філософії ринкових відносин на території сучасної України.

Методи дослідження. Методологічна основа дослідження визначається підходом, який базується на принципах об'єктивності й цілісності, а також на

комплексі загально-філософських, історичних, загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, що дозволило забезпечити обґрунтованість і достовірність наукових результатів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Процес який розпочався після визвольної війни поступового обмеження прав козаків на землю та їх знеземлення. Козацькі та селянські землеволодіння розмежовувалися. Старшина, використовуючи місцеву та царську адміністрацію, відмовлялася визнавати право козаків і селян вільно розпоряджатися землею, скуповувала її, відбирала за борги [7, с. 378].

В цілому ж за зазначений період історії економічного життя України відбувалися певні зрушення. Розширилися посівні площі, зросло значення зернового господарства, поглибилася спеціалізація окремих районів, важливого значення набули племінна і селекційна робота. Садівництво, сільськогосподарські промисли мали допоміжне значення. Характерною рисою господарства магнатів Західної та Правобережної України, козацької старшини було підприємництво, використання найманої праці. Товарно-грошові відносини сприяли майновій диференціації селянства та козаків. Заможні зміцнювали зв'язки з ринком за рахунок продажу продукції свого господарства, промислової та торговельної діяльності, застосовували працю наймитів. Мало- та безземельні селяни формували ринок праці.

Внаслідок технічного прогресу міське ремесло вдосконалювалося, з'явилися нові галузі виробництва. У першій половині XVII ст. у містах України налічувалося понад 270 ремісничих спеціальностей. У кінці XVIII ст. кількість ремісничих спеціальностей зросла до 300. Окремі міста стали центрами ремісничого навчання. Для захисту своїх економічних інтересів міські ремісники об'єднувалися в ремісничі цехи, очолювані цехмістрами. Як і в західноєвропейських містах, у цехах існувала жорстка регламентація, що давало можливість уникнути конкуренції всередині цеху. Позацехових ремісників називали партачами, вони були позбавлені права працювати в місті та виставляти свою продукцію на продаж у межах міста. Спочатку цехова організація поширилася на Галичині, а наприкінці XV початку XVI ст. і в інших регіонах України на Волині та Київщині [14, с. 34].

Найпоширенішими міськими ремеслами були кравецтво, шевство, ткацтво, сукноробство, ковальство, зброярство, ювелірна справа, бондарство, гончарство, кушнірство, цегельництво, теслярство, виробництво пороху, суднобудування. В окрему галузь виділилося виготовлення продуктів харчування і напоїв. Існували численні загони фірманів і сплавщиків, які перевозили товари гужовим і водним транспортом. Розвиток ремесла в Україні сприяв зростанню старих і виникненню нових міст. У середині XVI ст. вони стали важливими господарськими, політичними та культурними центрами. Розвиток дрібного виробництва в містах і селах сприяв виникненню мануфактур. Початок мануфактурного періоду в Україні в історико-економічній літературі датується

по-різному: від XVI ст. до другої половини XVIII ст. У XVII ст. мануфактурне виробництво відіграло значну роль у Лівобережній Україні та Слобожанщині. У 20-х роках XVIII ст. на цих землях під впливом перетворень Петра I почалося будівництво великих централізованих мануфактур. У Західній та Правобережній Україні вони створювалися в 70-х роках XVIII ст. [7, с. 412].

Важливе значення мало те, що в XVI першій половині XVII ст. власниками промислів були представники всіх прошарків населення України (купці, шляхта, міщани, козаки, селяни). Найбільшими в економічному та воєнно-стратегічному відношеннях промислами володіла держава. Це зумовило широке використання найманої праці. Однак в умовах фільварково-панщинної системи шляхта почала запроваджувати мануфактурне виробництво, використовуючи не лише найману, а й кріпацьку працю. Отже, в Україні виникали як капіталістичні, так і кріпосні та змішані мануфактури. Технічною передумовою для зародження мануфактур в Україні було широке використання водяного колеса, що знаменувало перехід від дрібного ручного виробництва до механізованого [11, с. 71].

Поворотним у розвитку господарства Запорозької Січі став 1734 р. рік виходу запорожців з підданства Кримського ханства, повернення в Україну і заснування Нової Січі. Почався перехід від епізодичних промислів до регулярного господарювання, від натурального господарства до товарного. У них не було кріпацтва, що панувало тоді майже у всій Російській імперії, а виробництво ґрунтувалося на власній та найманій праці. Тому індивідуальний сектор запорозької економіки сукупно можна охарактеризувати як самозабезпечувану економіку прожиткового мінімуму, коли будь-яка особиста діяльність доповнювалася господарюванням на землі.

Такий патріархально-парцелярний тип сільської економіки був досить демократичним, але внутрішньо нестійким. Йому загрожували економічні закони вмираючої феодалізму і висхідного індустріального суспільства. У Вольностях Війська Запорозького відбувався безповоротний процес перетворення загальнокозачої власності, що перебувала у спільному нероздільному користуванні всього війська, на приватну власність [7, с. 457].

З руйнуванням Січі, скасуванням гетьманства, запровадженням губернського устрою було обмежено національну та культурну самостійність України. Розпочався процес приєднання українських земель до Російської імперії та Польської держави, що призвело до національної, релігійної, економічної та соціальної залежності України від інших держав [6, с. 27].

Промисловий переворот поклав початок епосу індустріалізації. Його перший етап проходив у 20–40-х роках XIX ст. Незважаючи на панування кріпосництва в аграрній сфері в першій третині XIX ст. мануфактурне виробництво досягло значних успіхів. Почали використовуватися механічні робочі машини, зріс інтерес поміщиків, купців до збільшення обсягів виробництва. Промисловий переворот в Україні почався у харчовій галузі.

Зростаюча потреба в машинах і механізмах зумовила появу машинобудівних заводів. Промислове виробництво базувалося в основному на примусовій кріпосній праці. Другий етап промислового перевороту відбувався після ліквідації кріпосного права. У 60–80-х роках XIX ст. фабрики і заводи поступово витісняють мануфактурне виробництво [11, с. 72].

Науковці, які досліджують історичні передумови розвитку ринкової економіки України визначають, що Україна ніколи не мала високорозвинених товарно-грошових відносин. Становлення їх, по суті, розпочалося після скасування кріпацтва у 1861 р. і відбувалося на фоні значних феодалських пережитків. Великим було втручання держави в економіку [15, с. 158]. Після 1917 р. впродовж майже 70 років країна йшла шляхом розвитку економіки, який ігнорував ринок, вважаючи його рудиментом, що має віджити у всьому світі. Повна втрата економічної та політичної незалежності України розпочалась у

1918 р. У цей період у Радянській Росії відбувається перехід до формування соціалізму швидкими темпами політика воєнного комунізму. Його основними принципами та цілями були: повна націоналізація виробництва; зрівняння усього населення країни в доходах та загальне нівелювання народу; формування системи свідомого регулювання економічних процесів, щоб забезпечити стає економічне зростання; усунення ринку та конкуренції, повернення до бартерних відносин; тотальне одержавлення власності; перехід до продрозкладки в сільському господарстві; централізована координація ресурсів, що мало сприяти їхньому раціональнішому використанню й розподілу тощо [6, с. 31].

Як результат - створено суспільство з низькою ефективністю виробництва і відсталим рівнем життя людей, загальним одержавленням і монополізованою, негнучкою економікою, підпорядкуванням особистих і колективних інтересів відомчим, відсутністю демократичних інституцій. Це сприяло проведенню політики автаркії, тобто економічного відособлення від світового ринку. Саме тому Україна не посідає відповідного місця у міжнародному поділі праці, в зовнішньоекономічних зв'язках. У нас була відсутня визначальна ринкова інституція економічна самостійність господарюючих суб'єктів. Саме вона гарантує незалежність суб'єктів ринкової економіки, їхню економічну відповідальність, без чого ринку бути не може. Більшість підприємств України належали державі, управлялись її органами, що зумовлювало високий ступінь монополізму [15, с. 158].

Із надбанням незалежності перед Україною постала низка нагальних для вирішення питань, серед яких головне формування національної ринкової економіки. Тому необхідно, перш за все, визначити внутрішні та зовнішні економічні, політичні та соціокультурні передумови становлення ринкової економіки в період утвердження України як незалежної держави. Для розуміння проблем, з якими стикнулася незалежна Україна слід

враховувати те, що командно-адміністративний устрій, в рамках якого ще недавно функціонувала економіка України, належить до наймополізованішої системи світу. На початку 90-х років у колишньому СРСР тільки на одному підприємстві або об'єднанні випускалося 1800 найменувань продукції. Понад 1100 підприємств були абсолютними монополістами у виробництві певних видів продукції. Така монополістична організація виробництва стала потужним чинником, що й до сьогодні гальмує ринкову трансформацію України та її інтеграцію в глобальну економіку.

Тобто, нездатність командно-адміністративної системи забезпечувати економічний розвиток і постійне зростання добробуту населення в умовах науково-технічного прогресу викликали необхідність здійснення суспільних перетворень, заміни її ринковою економікою, в умовах якої розвиваються всі країни. Ринкова економіка це економічна система, в якій рішення стосовно розподілу ресурсів і виробництва приймаються на основі цін, які виникають в результаті добровільного обміну між виробниками, споживачами, робітниками і засновниками чинників виробництва. Рішення, які приймаються в такій економічній системі, децентралізованими, тобто в більшості випадків вони приймаються не центральними плануючими органами, а незалежними групами і індивідуумами [5, с. 12].

Нажаль й до сьогодні в Україні не сформована система ринкової економіки. Майже всі представники МВФ, відвідавши Україну, підкреслюють, що вона, розпочавши реформи в економіці, залишила «чорну зону» командної економіки, але так і не вступила в «білу зону» ринкової, а перебуває в «сірій зоні» і може «застрягти» в ній надовго. Щоправда, вони замовчують те, що Україна потрапила в цю зону за активної участі експертів МВФ і теоретиків карикатурного монетаризму [8].

Замість копіювання чужих моделей Україна має визначитись з власною моделлю ринкової економіки, яка відповідала б особливостям і специфіці її умов. Як зазначають фахівці, в принципі цей вибір необхідно зробити між двома найбільш загальними моделями ринкової економіки ліберальною чи регульованою. Перша передбачає створення самокерованого, нерегульованого ринку епохи первісного нагромадження капіталу, за якого держава відсторонюється від управління економікою і від проблем соціального захисту населення. Друга спрямована на формування соціально орієнтованого регульованого ринку, який передбачає наявність ефективного державного сектору, державного регулювання економіки та проведення політики соціального захисту населення від можливих негативних наслідків переходу до ринкової економіки.

Основними передумовами переходу до ринкової економіки роздержавлення і приватизація, створення приватної власності на економічні ресурси; свобода підприємництва і вибору; створення розвиненої грошово-кредитної системи; формування достатньо ємного ринку товарів і послуг.

У національній економіці України впродовж останніх років відбуваються структурні зрушення, спрямовані на оптимізацію основних економічних пропорцій та формування оптимальної моделі національного ринку та національної економічної системи. Проте, структурні зміни не забезпечують результативного нарощування економічного потенціалу країни, формування сучасної соціально орієнтованої економічної системи та зростання її міжнародної конкурентоспроможності [12, с. 166].

Перехід до ринкової економіки не разовий стрибок, а поступовий, еволюційний процес глибоких перетворень діючої економічної системи при регульовальній діяльності держави, що обов'язково має передбачати їхню етапність. Саме це засвідчує світовий досвід, який не було враховано при проведенні реформ. Проведення ефективних ринкових реформ передбачає не «шокову» ліквідацію діючої економічної системи, а трансформацію інститутів, пристосування їх до нових умов. При цьому важливо зберегти все позитивне. Особливо це стосується інститутів державного регулювання економічних процесів та соціальних інститутів, що складаються в процесі тривалої еволюції [8].

Хибною з точки зору провідних економістів думка, що держава повинна взагалі бути усунена від економічних ринкових процесів. Навпаки, головною метою будь-якої сучасної держави виступає формування і підтримка оптимального стану інституційного середовища економіки, що мотивує економічних агентів до активного здійснення ринкових трансакцій шляхом безперервного інноваційного саморозвитку і, як наслідок, реалізації власних конкурентних переваг з метою здобуття прибутку. Іншими словами, роль домінуючого завдання держави набуває створення таких економічних умов, при яких суб'єкти ринку з одного боку зацікавлені, а з іншого мають можливість вироблення конкурентних переваг і їх подальшій реалізації на ринку з метою здобуття прибутку [4, с. 10].

Структурні зрушення, що відбулися в національній економіці протягом останнього десятиліття, характеризуються серйозним технологічним відставанням. Основу п'ятого технологічного укладу становить електронна промисловість, обчислювальна та оптико-волоконна техніка, програмне забезпечення, телекомунікації, біотехнології, інформаційні послуги, четвертого укладу автомобілебудування, кольорова металургія, виробництво синтетичних матеріалів, товарів тривалого використання, і відповідно третього укладу важке машинобудування, виробництво і прокат сталі, електротехніка, лінії електропередач, хімічна промисловість. За випуском продукції третій технологічний уклад в Україні на сьогодні становить майже 58 четвертий 38 і лише 4 п'ятий технологічний уклад [3, с. 280].

Тому в процесі формування ринкової моделі економіки пріоритетна увага повинна бути приділена модернізації, реконструкції і розвитку виробництва на новій технічній основі, активізації інноваційної діяльності з втілення результатів

науково-технічних розробок у виробництво, створенню нових технологічних процесів і перебудові на сучасній науково-технічній основі всіх галузей матеріального виробництва та сфери обслуговування [1, с. 29].

Важливішими умовами виникнення та успішного функціонування ринку суспільний розподіл праці і спеціалізація; економічна відокремленість суб'єктів ринкового господарювання, яку дає приватна власність; вільний обмін ресурсів; величина трансакційних витрат. Суспільний розподіл праці означає, що в будь-якій господарській системі ніхто не може жити за рахунок повного самозабезпечення необхідними благами. Різні групи виробників займаються окремими видами господарської діяльності, що означає спеціалізацію у виробництві тих чи інших благ, цінностей. Спеціалізація, в свою чергу, визначається принципом порівняльної переваги, тобто здатністю виробляти блага при відносно меншій альтернативній вартості [5, с. 14].

Крім того, сучасна ринкова економіка, для виконання зазначених вище завдань, повинна бути соціально орієнтованою.

Соціально орієнтована ринкова економіка, як свідчить світовий досвід, має великі переваги перед планово-директивною, бо поєднання ринкового механізму з економічним регулюванням держави забезпечує ефективніше її функціонування і розвиток. Щоб домогтися значних успіхів у розвитку української економіки і піднесення добробуту населення, необхідно об'єднати ринкові перетворення з технічним переозброєнням економіки, перейти на новий технологічний спосіб виробництва. З огляду на це, перехідний період для української економіки має передбачати як перехід до ринкової економіки, так і до постіндустріального (інформаційного) суспільства [17, с. 11].

Економічна модель, якою розвивалась Україна протягом останніх майже 30 років, вичерпала себе. Неконкурентоспроможність цієї моделі була в повному обсязі доведена неможливістю нашої країни протистояти зовнішнім впливам світової економічної кризи. А, як відомо, здатність адекватно реагувати на негативні виклики та тенденції економічного розвитку є одним із ключових індикаторів якості економічної політики держави. Ті країни, які виявилися ефективними та підготовленими до цієї кризи, стійко її переживають і навіть посилюють свій ресурсний потенціал та можливості, бо вони мають ефективну економічну модель та якісну економічну політику. На жаль, в Україні діє кланово-олігархічна модель державно-монополістичного капіталізму, що демонструє свою цілковиту неефективність. Відтак наша країна доведена до стану економічного дефолту, про що свідчить динаміка основних показників її розвитку [13].

У період становлення ринкової економіки в Україні виникла необхідність побудови нової, інноваційної стратегії розвитку. Серед чинників, які суттєво впливають на стратегію інноваційного розвитку країни, науковці відокремлюють людину. Тому джерелом інноваційного процесу має стати розкриття та розвиток сутнісних потенцій людини, її творчих якостей. Такі

особливості людини, як здатність до аналізу, узагальнення та формування нових ідей і гіпотез, винахідливість, підприємливість, ризик і незалежність у мисленні та вчинках, можуть бути розкриті тільки за умов вивчення проблем відтворення людського потенціалу [2].

Таким чином, необхідно зробити **висновок**, що орієнтиром при переході до ринкової економіки для України мають бути сучасні розвинені країни, для яких характерна змішана економіка, що ґрунтується на різних формах власності. Домінуючою при цьому є корпоративна власність, взаємодія конкуренції та регулювання з боку держави, високий соціальний захист населення, соціальна орієнтація економічного розвитку. Характерними рисами сучасного розвиненого ринку є висока організованість, інтелектуальне кадрове забезпечення його інституцій, науково обґрунтовані правові засади. Україна має будувати таку модель ринкової економіки, яка найбільше відповідає особливостям її розвитку, структурі економіки, географічному положенню, менталітету народу. Для України найприйнятнішою є модель соціально орієнтованого ринку, який у кінцевому підсумку підпорядковуватиме діяльність своїх функціональних структур задоволенню матеріальних і духовних потреб людини [16, с. 162].

ЛІТЕРАТУРА

1. Алимов О. Промисловий потенціал України: напрями ефективного розвитку / О. Алимов, В. Ємченко // Економічний часопис – XXI. – 2003. – №6. – С. 30.
2. Бурдаш У. Відтворення людського потенціалу / У. Бурдаш // Метер наук.-теорет. інтернет-конф. 7 – 8 квітн. 2011. – Секція 5: Економічні науки. – Тернопіль: АПВ НААН. – Режим доступу: confiapv.at.ua/publ/konferenciji_2011/section_5/...
3. Висоцька І.Б. Стан та проблеми інноваційної діяльності промисловості України / І.Б. Висоцька // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2008. – Вип. 18.10. – С. 280.
4. Жук А. А. Место и роль государства в регулировании конкурентной среде / А.А. Жук // Вісн. Дніпропетровського ун-ту. – Сер. «Економіка». – 2011. – Вип. 5(2). – С. 10.
5. Кириленко В. В. Економіка: Навч. посіб. / В.В. Кириленко, Тернопіль: Економічна думка, 2002. – С. 14.
6. Круш П. В. Національна економіка: регіональний та муніципальний рівень / П. В. Круш, О. О. Кожемяченко – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 144 с.
7. Лановик Б. Д. Економічна історія України і світу: Підручник / Б. Д. Лановик, З. М. Матисякевич, Р. М. Матейко; За ред. Б. Д. Лановика. – К.: Вікар, 1999. – С. 303.

8. Леоненко П. М. Економічна історія: Навч. посіб. / [Електронний документ] П. М. Леоненко, П. І. Юхименко. – К.: Знання-Прес, 2004. – 499 с. – Режим доступу: ukrlibrary.com.ua/books/11/1/index.html.
9. Олексенко Р. І. Філософія ринкових відносин. Становлення та розвиток в Україні в період глобалізації та інформаційної революції: соціально-філософський аналіз / Р. І. Олексенко. – Київ: Знання України, 2013. – 367 с. – ISBN 978-966-316-336-9.
10. Олексенко Р. І. Становлення філософії ринкових відносин на території України в пострадянські часи / Р.І. Олексенко // Materiály IX mezinárodní vědecko praktická konference «Efektivní nástroje moderních věd -2013». – 2013. – С.51-52
11. Рибаківа Т.В. Економічна історія: Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни / Т. В. Рибаківа. – Сімферополь: УЕУ, 2005. – 244 с.
12. Свінцов О. М. Структурні зрушення в економіці України та їх ефективність / О. М. Свінцов, Н. Я. Скірка, П. П. Гаврилко // Науковий вісник НЛТУУ: Зб. наук-техн. праць. – Львів: НЛТУ України. – 2011. – Вип. 10. – С. 165 – 174.
13. Соскін О. І. Основні складові посткризової економічної моделі України / О. І. Соскін // [Електронний документ] Економіка ринкових відносин. – 2011. – №7. – Режим доступу: soskin.blogspot.com/2010/10/blog-post.
14. Тимочко Н. О. Економічна історія України: Навч. посіб. / Н. О. Тимочко. – К.: КНЕУ, 2005. – 204 с.
15. Чигирин О. Ю. Освіта для сталого розвитку: проблеми та перспективи впровадження в Україні / О. Ю. Чигирин // Сучасні проблеми вищої освіти України в контексті інтеграції до європейського освітнього простору : Матер. наук.-метод. конф., м.Суми, 6-7 жовт. 2010 р. / за ред. О. В.Прокопенко. — Суми : Сумський держ. ун-т, 2010. – С. 83 – 88.
16. Чухно А. А. Основи економічної теорії: Підручник / А. А. Чухно, П. С. Єщенко, Г. Н. Климко та ін.; За ред. А. А. Чухна. – К.: Вища шк., 2001. – 606 с.
17. Чухно А.А. Постіндустріальна економіка: теорія, практика та їх значення для України / А.А. Чухно. – К. : Логос, 2003. – 631 с.

REFERENCES

1. Alymov O. Promyslovij potencial Ukrajinu: naprjamy efektyvnogho rozvytku / O. Alymov, V. Jemchenko // Ekonomichnyj chasopys – KhKhl. – 2003. – #6. – S. 30.
2. Burdash U. Vidtvorenja ljudskogho potencialu / U. Burdash // Meter nauk.-teoret. internet-konf. 7 – 8 kvitn. 2011. – Sekcija 5: Ekonomichni nauky. –

- Ternopilj: APV NAAN. – Rezhym dostupu: conftiapv.at.ua/publ/konferenciji_2011/section_5/...
3. Vysocjka I.B. Stan ta problemy innovacijnoji dijajlnosti promyslovosti Ukrainy / I.B. Vysocjka // Naukovyj visnyk NLTU Ukrainy : zb. nauk.-tehn. pracj. – Ljviv : RVV NLTU Ukrainy. – 2008. – Vyp. 18.10. – S. 280.
  4. Zhuk A. A. Mesto y rolj ghosudarstva v reghulyrovanny konkurentnoj srede / A.A. Zhuk // Visn. Dnipropetrovsjckogho un-tu. – Ser. «Ekonomika». – 2011. – Vyp. 5(2). – S. 10.
  5. Kyrylenko V. V. Ekonomika: Navch. posib. / V.V. Kyrylenko, Ternopilj: Ekonomichna dumka, 2002. – S. 14.
  6. Krush P. V. Nacionaljna ekonomika: reghionalnyj ta municypalnyj rivenj / P. V. Krush, O. O. Kozhemjachenko – K.: Centr uchbovoji literatury, 2010. – 144 s.
  7. Lanovyk B. D. Ekonomichna istorija Ukrainy i, svitu: Pidruchnyk / B. D. Lanovyk, Z. M. Matysjakevych, R. M. Matejko; Za red. B. D. Lanovyka. – K.: Vikar, 1999. – S. 303.
  8. Leonenko P. M. Ekonomichna istorija: Navch. posib. / [Elektronnyj dokument] P. M. Leonenko, P. I. Jukhymenko. – K.: Znannja-Pres, 2004. – 499 s. – Rezhym dostupu: ukrlibrary.com.ua/books/11/1/index.html.
  9. Oleksenko R. I. Filosofija rynkovykh vidnosyn. Stanovlennja ta rozvytok v Ukraini v period globalizaciji ta informacijnoji revoluciji: socialjno-filosofsckyj analiz / R. I. Oleksenko. – Kyjiv: Znannja Ukrainy, 2013. – 367 s.
  10. Oleksenko R. I. Stanovlennja filosofiji rynkovykh vidnosyn na terytoriji Ukrainy v postradjanski chasy / R.I. Oleksenko // Materiály IX mezinárodní vědecko praktická konference «Efektivní nástroje moderních věd -2013». – 2013. - S.51-52
  11. Rybakova T.V. Ekonomichna istorija: Navchaljno-metodychnyj posibnyk dlja samostijnogho vyvchennja dyscypliny / T. V. Rybakova. – Simferopolj: UEU, 2005. – 244 s.
  12. Svincov O. M. Strukturni zrushennja v ekonomici Ukrainy ta jikh efektyvnistj / O. M. Svincov, N. Ja. Skirka, P. P. Ghavrylko // Naukovyj visnyk NLTUU: Zb. nauk-tehn. pracj. – Ljviv: NLTU Ukrainy. – 2011. – Vyp. 10. – S. 165 – 174.
  13. Soskin O. I. Osnovni skladovi postkryzovoji ekonomichnoji modeli Ukrainy / O. I. Soskin // [Elektronnyj dokument] Ekonomika rynkovykh vidnosyn. – 2011. – #7. – Rezhym dostupu: soskin.blogspot.com/2010/10/blog-post.
  14. Tymochko N. O. Ekonomichna istorija Ukrainy: Navch. posib. / N. O. Tymochko. – K.: KNEU, 2005. – 204 s.
  15. Chyghyryn O. Ju. Osvita dlja stalogho rozvytku: problemy ta perspektyvy vprovadzhenja v Ukraini / O. Ju. Chyghyryn // Suchasni problemy vyshhoji osvity Ukrainy v konteksti integraciji do jevropsckogho osvithogho prostoru : Mater. nauk.-metod. konf., m.Sumy, 6-7 zhovt. 2010 r. / za red. O. V.Prokopenko. – Sumy : Sumsckyj derzh. un-t, 2010. – S. 83 – 88.

16. Chukhno A. A. Osnovy ekonomichnoji teoriji: Pidruchnyk / A. A. Chukhno, P. S. Jeshhenko, Gh. N. Klymko ta in.; Za red. A. A. Chukhna. – K.: Vyshha shk., 2001. – 606 s.
17. Chukhno A.A. Postindustrialjna ekonomika: teorija, praktyka ta jikh znachennja dlja Ukrajiny / A.A. Chukhno. – K. : Loghos, 2003. – 631 s.

АННОТАЦИЯ

Олексенко Р.И., Ортина Г.В. Зарождение и развитие философии рыночных отношений на территории современной украины: к истории проблемы.

В статье проанализированы исторические закономерности и особенности становления философии рыночных отношений на территории современной Украины. В частности, исследована история развития украинского общества - философию хозяйства Киевской Руси и Казацкой державы. Выявлены причины уничтожения рыночных основ экономической жизни народа и утверждения командно-административной экономики.

Структурные изменения, которые происходят в национальной экономике не дают существенных результатов. Национальная валюта девальвирует по сравнению с мировыми валютами. Экономика страны нуждается в оздоровлении и эффективных реформ.

Ключевые слова: философия рыночных отношений, государство, общество, ремесло, хозяйство, рыночная экономика.

SUMMARY

Oleksenko R., Ortina G. The origin and development of the philosophy of market relations in the territory of modern Ukraine: the history of the problem.

The article analyzes historical laws and peculiarities of the formation of the philosophy of market relations in the territory of modern Ukraine. In particular, the history of the development of Ukrainian society - the philosophy of the economy of Kievan Rus and the Cossack state. The causes of the destruction of market fundamentals of the economic life of the people and the establishment of a command-administrative economy are revealed.

Structural changes in the national economy do not yield significant results. The national currency devalues in comparison with world currencies. The country's economy needs improvement and effective reforms.

Key words: *philosophy of market relations, state, society, craft, economy, market economy.*

УДК 130.3

О.М. Корнієнко

Сумський національний
аграрний університет

КРИЗА МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛІЗМУ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА: СВІТОГЛЯДНИЙ АСПЕКТ

У статті аналізуються світоглядні аспекти кризи мультикультуралізму в сучасному поліетнічному суспільстві. На думку автора криза мультикультуралізму пов'язана з кризою самої європейської культури, з пануючим в ній постмодерністським світорозумінням, світоглядним менталітетом, який заперечує субординативізм та ієрархічність у розумінні буття і перш за все у власне людських його проявах. Така "децентралізація" може обернутися тим, що звільнення різноманіття культуротворчої активності людини від пов'язаності єдиним началом постане водночас і звільненням сил саморозпаду культури.

Ключові слова: *мультикультуралізм, толерантність, нація, етногенез, громадянська ідентичність, поліетнічність.*

Однією із визначальних ознак сучасного етапу розвитку суспільства є зміцнення його інтеграції при одночасному різкому збільшенні його різноманітності. Таке протиріччя ставить проблему розвитку и збереження в окремо взятій країні і світі в цілому культурних відмінностей, співіснування культур різноманітних співтовариств (етнічних, релігійних) з метою їх взаємопроникнення, збагачення і розвитку в загальнолюдському, загальноцивілізаційному руслі світової культури. Мультикультуралізм як політика, як теорія, як ідеологія, як принцип є одним із варіантів вирішення даної проблеми.

У кінці першого десятиліття XXI століття ряд лідерів провідних країн Західної Європи оголосили про кризу політики мультикультуралізму в їхніх